Aanvullend onderzoek Huismus, Gierzwaluw en vleermuizen Molendijk, Numansdorp

Oktober 2017
P17-099/W1378
Auteur: A. Paulusse

Natuur-Wetenschappelijk Centrum
078-6213921
nwcadvies@nwcadvies.nl
www.nwcadvies.nl

Aanvullend onderzoek Huismus, Gierzwaluw en vleermuizen Molendijk, Numansdorp

Natuur-Wetenschappelijk Centrum, Noorderelsweg 4A, 3329 KH Dordrecht

Aanvullend onderzoek Huismus, Gierzwaluw en vleermuizen Molendijk, Numansdorp

Opdrachtgever:	KuiperCompagnons
Uitvoering:	Natuur-Wetenschappelijk Centrum
Veldwerk:	Alexandra Haan, Rob Haan, Vivian Maas, Anne Paulusse, Koen Woerdenbag
Samenstelling:	Anne Paulusse
Foto's:	Anne Paulusse

Aanvullend onderzoek Huismus, Gierzwaluw en vleermuizen Molendijk, Numansdorp [Samenst.: Paulusse, A.] [Foto's: Paulusse, A.]. Met lit. opg., Dordrecht: Strix/NWC.

Trefw.: Wet natuurbescherming, aanvullend onderzoek, Molendijk, Numansdorp

W1378/P17-099

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt of verveelvoudigd, door middel van; druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze, zonder toestemming van de uitgever of de opdrachtgever.

Dordrecht, oktober 2017

Inhoud

1 Inleiding 5

2 Gebiedsbeschrijving 7

3 Methode 9

4 Resultaten 13

5 Effecten, verplichtingen en aanbevelingen 15

Referenties

Bijlagen
Bijlage 1: Vleermuizen en ruimtelijke ingrepen
Bijlage 2: Vogels en ruimtelijke ingrepen

1. Inleiding

Er bestaan plannen om het perceel aan de Molendijk 7-9 in Numansdorp (gemeente Cromstrijen) te herontwikkelen. Het doel is om drie nieuwe woningen te realiseren. Om deze plannen te realiseren dient de nu aanwezige bebouwing gesloopt te worden. Ook worden er mogelijk bomen gekapt en/of struikgewas gerooid. Het dempen of anderszins aantasten van watergangen is, voor zover bekend, niet aan de orde.

In het kader van de Wet natuurbescherming dient bij dergelijke ruimtelijke ingrepen en het opstellen van bestemmingsplannen, onderzoek gedaan te worden naar de aanwezige natuurwaarden en dient een beoordeling gemaakt te worden van eventuele negatieve effecten van de plannen op deze waarden.
In september 2016 is reeds een quickscan flora en fauna uitgevoerd door het Natuur-Wetenschappelijk Centrum (NWC) (Westbroek, S., 2016). Hieruit bleek dat de bestaande bebouwing geschikt is als vaste verblijfplaats voor de Huismus (*Passer domesticus),* Gierzwaluw (*Apus apus*) en voor vleermuizen. Alle vleermuissoorten worden streng beschermd door de Wet natuurbescherming, net zoals hun vaste verblijfplaatsen. Dit geldt ook voor vogels met een vaste verblijfplaats. Om deze reden diende aanvullend onderzoek uitgevoerd te worden om de aanwezigheid van de Huismus, de Gierzwaluw en vleermuizen vast te kunnen stellen dan wel uit te kunnen sluiten.

KuiperCompagnons heeft het Natuur-Wetenschappelijk Centrum (NWC) gevraagd om aanvullend onderzoek uit te voeren naar de Huismus, Gierzwaluw en vleermuizen op de locatie in Numansdorp en voor advisering omtrent de relevante natuurwetgeving.

Figuur 1: Ligging plangebied (rood omcirkeld) in de omgeving

Bron: Google earth, 2017

Figuur 2: begrenzing van het plangebied (rood omlijnd)

2. Gebiedsbeschrijving

Het plangebied ligt aan de Molendijk 7-9, ten zuiden van de bebouwing van Numansdorp (gemeente Cromstrijen) in de provincie Zuid-Holland (figuur 1 op de vorige pagina). In het noorden wordt het plangebied begrensd door de weg Molendijk en in het oosten en westen bevinden zich woonkavels met daarop woonhuizen en bijbehorende tuinen. Ten zuiden van het plangebied ligt een brede watergang. (figuur 2 op de vorige pagina). Momenteel is er binnen het plangebied bebouwing aanwezig in de vorm van schuren. De bomen en het struikgewas die aanwezig waren tijdens de quickscan in september 2016 zijn al verwijderd. Voor een impressie van het plangebied tijdens de aanvullende onderzoeken zie foto's 1 t/m 4.

Foto 1: Verharding in het plangebied

Foto 2: De achterzijde van de bebouwing in het plangebied

Foto 3: De achterzijde van de bebouwing in het Plangebied

Foto 4: Voorzijde van de bebouwing in het plangebied

3. Methode

Vleermuizen

Vleermuizen gebruiken het landschap gedurende het jaar op verschillende manieren. In verschillende perioden van het jaar maken ze gebruik van kraamplaatsen, zomerverblijfplaatsen, paarverblijven, winterverblijfplaatsen en jachtgebied. Daarnaast gebruiken ze landschapselementen, zoals bomenrijen en watergangen als vliegroute. Het vleermuisprotocol van maart 2017 dat door onder andere de Zoogdiervereniging en de gegevensautoriteit GaN is opgesteld, stelt daarom dat tenminste vier inventarisatiemomenten, verspreid over de periode half mei - begin oktober, nodig zijn om de verschillende functies die de aanwezige bebouwing en bomen mogelijk voor vleermuizen vervullen zo goed mogelijk te inventariseren (bijlage 1).

Uit de quickscan flora en fauna die in 2016 is uitgevoerd, bleek dat er binnen het plangebied geen bomen aanwezig zijn met daarin holtes die geschikt zijn als verblijfplaats voor vleermuizen, waardoor de aanwezigheid van vaste verblijfplaatsen in bomen uitgesloten kunnen worden. Om deze reden ontstaan er geen nadelige gevolgen voor verblijfplaatsen in bomen en bestond er geen noodzaak om de functie van de bomen voor vleermuizen nader te onderzoeken. Tijdens het onderzoek bleek echter dat de te slopen bebouwing wel geschikt is als vaste verblijfplaats voor vleermuizen. Nader onderzoek naar de functie van de bebouwing voor vleermuizen was daarom nodig. Het aanvullende onderzoek naar vleermuizen op de locatie aan de Molendijk in Numansdorp is geheel volgens het vleermuisprotocol uitgevoerd: twee inventarisaties hebben in de kraam/zomerperiode (half mei - half juli) plaatsgevonden en ook in de zomer/paarperiode (half augustus - begin oktober) hebben twee inventarisaties plaatsgevonden. De bebouwing aan de Molendijk is niet geschikt als massawinterverblijfplaats, vanwege de afwezigheid van een goed bereikbare spouwmuur in de woning. Daarnaast zijn massawinterverblijfplaatsen vaak aanwezig in grote gebouwen zoals scholen. Er waren dus geen extra inventarisaties nodig voor middernacht zwermen.

De vleermuisinventarisaties zijn uitgevoerd op 6 juni, 3 juli, 1 september en 12 september 2017. Tabel 1 op de volgende pagina geeft een overzicht van de weersomstandigheden (gemiddelde temperatuur, bewolking en gemiddelde windsnelheid) op deze dagen, de start- en eindtijden van de vleermuisinventarisaties, de tijd van zonsondergang (ZO) en het aantal waarnemers per veldbezoek. De gegevens van de weersomstandigheden zijn gemeten of ingeschat door medewerkers in het veld.

Alle inventarisaties voor dit aanvullende vleermuisonderzoek zijn in de avond en nacht uitgevoerd door twee personen. Deze personen stonden zodanig opgesteld dat zoveel mo-gelijk zijden van de bebouwing in de gaten gehouden konden worden. Omdat het

een klein, overzichtelijk plangebied betreft, was het uitvoeren van een ochtend-inventarisatie niet nodig.

Tabel 1: Overzicht van de weeromstandigheden, de start- en eindtijden, zonsondergang en het aantal waarnemers per veldbezoek voor de vleermuisinventarisaties

Datum (2017)	Tempera-tuur (ºC)	Neerslag (mm)	Wind-kracht (Bft)	Bewol-king (0-8)	Start	Eind	ZO*	Waarnemers
06-06	13	10.5**	6	5	19:50	23:50	21.55	2
03-07	17	1.0**	3	7	20:00	24:00	22:02	2
01-09	16	0.3**	1	6	20:30	23:30	20:28	2
12-09	15	0.1**	3	2	19:50	23:00	20:03	2

*ZO= zonsondergang
** Tijdens de inventarisatie was het droog (bron: KNMI.nl, 2017)

Er is vooral gelet op uitvliegende vleermuizen en op vleermuizen die al rond zonsondergang actief waren. Wanneer een vleermuis rond zonsondergang wordt waargenomen, kan dit namelijk op de aanwezigheid van een verblijfplaats duiden. Dit omdat de meeste vleermuissoorten rond zonsondergang hun verblijfplaats verlaten en dan naar hun foerageergebieden vliegen. Vleermuizen die rond zonsondergang bij het te onderzoeken object (in dit geval gebouwen) worden waargenomen, hebben nog geen grote afstand af kunnen leggen, waaruit opgemaakt kan worden dat zij mogelijk in (de buurt van) het object een verblijfplaats hebben. Tijdens de inventarisaties in de paarperiode is tevens gelet op vleermuizen die sociale geluiden (waaronder werfroepjes) uitstoten en die paargedrag vertonen. Dergelijke geluiden en gedrag kunnen duiden op de aanwezigheid van een paarverblijfplaats. Tijdens de vier veldbezoeken is gebruikgemaakt van batdetectors (type Pettersson D-200 en 240x). Met behulp van deze batdetectors zijn de waargenomen vleermuissoorten op naam gebracht.

<u>Vogels met een vaste verblijfplaats</u>

Vogels met een vaste verblijfplaats, zoals de Gierzwaluw en Huismus, worden jaarrond beschermd door de Wet natuurbescherming (bijlage 2). Dit geldt ook voor hun functionele leefomgeving. Omdat de te slopen bebouwing geschikt is als vaste verblijfplaats voor de Gierzwaluw en Huismus, diende de mogelijke functie van het plangebied voor deze soorten nader onderzocht te worden. Hiertoe is gezocht naar individuen en sporen van de soorten (nesten, veren, uitwerpselen en dergelijke). Daarnaast zijn volgens de methode uit de soortenstandaard van de Gierzwaluw en de Huismus van RVO (2014) en kennisdocumenten van de Gierzwaluw en de Huismus van BIJ12 (2017) inventarisaties naar deze soorten uitgevoerd.

Gierzwaluw

Voor de Gierzwaluw geldt dat er drie veldbezoeken uitgevoerd dienden te worden in de

periode mei tot en met 15 juli met een tussenperiode van minimaal tien dagen, bij voorkeur tussen 2 uur voor zonsondergang tot zonsondergang. Tijdens de inventarisaties is gelet op laagvliegende, luidruchtige dieren, die vluchten maken op dakgoot- nok- en huishoogte en op het bezoek aan een waarschijnlijke nestplaats door invliegende exemplaren.

De veldbezoeken voor de Gierzwaluw zijn uitgevoerd op 6 juni, 29 juni en 3 juli 2017, door twee personen. Tussen de laatste twee gierzwaluwinventarisaties zat minder dan tien dagen. Echter heeft dit de uitkomsten van het onderzoek niet beïnvloedt, omdat tijdens geen van de bezoeken gierzwaluwen zijn aangetroffen die op enige manier binding hadden met het plangebied. Wanneer verblijfplaatsen van deze soort aanwezig waren, zouden tijdens de eerste twee tellingen al gierzwaluwen waargenomen zijn. Tabel 2 geeft een overzicht van de weersomstandigheden op de dagen van de veldbezoeken, de start- en eindtijden van de gierzwaluwinventarisaties, de tijd van zonsondergang (ZO) en het aantal waar-nemers per veldbezoek. Omdat de eerste twee inventarisaties voor het vleermuis-onderzoek ook in de periode mei tot en met 15 juli zijn uitgevoerd, werd tijdens deze twee inventarisaties ook gelet op de aanwezigheid en het gedrag van exemplaren van de Gierzwaluw.

Tabel 2: Overzicht van de weersomstandigheden, de start- en eindtijden, zonsondergang en het aantal waarnemers per veldbezoek voor de Gierzwaluw

Datum (2017)	Tempera-tuur (°C)	Neerslag (mm)	Wind-kracht (Bft)	Bewolking (0-8)	Start	Eind	ZO*	Waarnemers
06-06	13	10.5**	6	5	19:50	23:50	21.55	2
29-06	17	0.1**	1	7	20:50	22:30	22:03	2
03-07	17	1.0**	3	7	20:00	24:00	22:02	2

*ZO= zonsondergang
** Tijdens de inventarisatie was het droog (bron: KNMI.nl, 2017)

Huismus

Voor de Huismus geldt dat de periode april tot en met 15 mei geschikt is om de mogelijke aanwezigheid van vaste verblijfplaatsen te onderzoeken. Gedurende deze periode dienden overdag vier veldbezoeken uitgevoerd te worden met een tussenperiode van minimaal 10 dagen. Hierbij werd gelet op nestindicatief gedrag (nestbouw, transport van voedsel, bedelende jongen), zingende mannetjes (veelal op de dakrand), baltsgedrag en aanwezigheid van een paartje bij een potentiële nestplaats. De huismusinventarisaties zijn uitgevoerd op de dagen 22 mei, 31 mei, 8 juni en 19 juni 2017. Tussen de eerste drie huismusinventarisaties zat minder dan tien dagen. Echter heeft dit de uitkomsten van het onderzoek niet beïnvloedt, omdat tijdens geen van de bezoeken huismussen zijn aangetroffen binnen of in de omgeving van het

plangebied. Wanneer verblijfplaatsen van deze soort aanwezig waren, zouden deze tijdens eerste tellingen al huismussen waargenomen zijn.
Een overzicht van de weersomstandigheden, de start- en eindtijden van de huismus-ventarisaties, de tijden van zonsondergang (ZO) en het aantal waarnemers per veldbezoek is te zien in tabel 3.

Tabel 3: Overzicht van de weersomstandigheden, de start- en eindtijden, zonsondergang en het aantal waarnemers per veldbezoek voor de Huismus

Datum (2017)	Tempera-tuur (ºC)	Neerslag (mm)	Wind-kracht (Bft)	Bewolking (0-8)	Start	Eind	Waarnemers
22-05	26	0.0	2	3	14:15	15:25	2
31-05	23	0.0	2	2	12:45	14:45	2
08-06	18	0.3**	4	8	11:50	14:10	1
19-06	30	0.0	1	1	13:30	14:40	2

*ZO= zonsondergang
** Tijdens de inventarisatie was het droog (bron: KNMI.nl, 2017)

4. Resultaten

Vleermuizen

Er zijn geen verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen in de te slopen bebouwing binnen het plangebied. Wel zijn er drie verschillende vleermuissoorten waargenomen; de Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), de Ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) en de Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*).

Tijdens de veldbezoeken zijn er kleine aantallen foeragerende en voorbijvliegende Gewone dwergvleermuizen waargenomen in de omgeving van de te slopen bebouwing. Bij de laatste twee inventarisaties (1 en 13 september 2017) is één foeragerende Ruige dwergvleermuis waargenomen in het zuidoosten van het plangebied. De waargenomen Laatvlieger is maar eenmalig op 1 september 2017, ten noorden van het plangebied, voorbijvliegend waargenomen (tabel 4). Van geen van de soorten zijn verblijfplaatsen aangetroffen binnen het plangebied. Op basis van deze bevindingen kan de aanwezigheid van verblijfplaatsen in het plangebied uitgesloten worden.

Tijdens het veldbezoek op 1 september 2017 is eenmalig een Gewone dwergvleermuis waargenomen die werfroepjes uitstootte terwijl hij passeerde. Werfroepjes worden uitgestoten door mannelijke vleermuizen om vrouwtjes naar hun paarverblijf te lokken en om hun territorium af te bakenen. Indien deze roepjes vanaf een vaste plaats worden uitgestoten, duidt dit op de aanwezigheid van een paarverblijfplaats. In dit geval werden de roepjes echter al vliegend uitgestoten, wat duidt op sociale activiteit en mogelijk een paarverblijfplaats in de omgeving. Binnen het deelgebied zelf is geen paarverblijfplaats aangetroffen.

Tabel 4: Overzicht van waargenomen vleermuizen in het plangebied

Datum	Soorten	Waargenomen aantallen en gedrag
06-06-2017	Gewone dwergvleermuis	1 exemplaar, passerend in zuidwestelijke richting.
03-07-2017	Gewone dwergvleermuis	- 1 exemplaar foeragerend aan westzijde van Molendijk 9 - 2 exemplaren passerend ten zuiden van het plangebied, in westelijke richting - 1 exemplaar passerend ten noorden van het plangebied aan de overkant van de Molendijk
01-09-2017	Gewone dwergvleermuis	1 exemplaar foeragerend rondom bebouwing in plangebied
	Laatvlieger	1 exemplaar, passerend in westelijke richting aan de noordelijke zijde van het plangebied
	Ruige dwergvleermuis	1 exemplaar, foeragerend in het zuidoosten van het plangebied
13-09-2017	Gewone dwergvleermuis	- 1 exemplaar, foeragerend rondom bebouwing in het plangebied - 1 exemplaar, foeragerend in het noorden van het plangebied
	Ruige dwergvleermuis	1 exemplaar, foeragerend in zuidoosten van het plangebied

De waarnemingen van foeragerende en passerende vleermuizen duiden erop dat het plangebied onderdeel uitmaakt van vliegroutes en/of foerageergebied. Omdat er geen bomen aanwezig zijn binnen het plangebied en geen aaneengesloten netwerk van lijnvormige structuren aanwezig is, is er geen sprake van een belangrijke vliegroute. Wel is het plangebied onderdeel van een foerageergebied.

Vogels met een vaste verblijfplaats

Tijdens de veldbezoeken zijn geen waarnemingen gedaan van de Gierzwaluw of Huismus binnen het plangebied. Ook zijn er geen sporen van deze soorten aangetroffen. Wel zijn er buiten het plangebied gierzwaluwen waargenomen. Op 6 augustus 2017 cirkelden gierzwaluwen op grote hoogte buiten het plangebied. Ook zijn een vijftal foeragerende gierzwaluwen waargenomen buiten het plangebied tijdens de laatste inventarisatie op 3 juli. Nog voor zonsondergang vlogen deze gierzwaluwen naar elders, verder van het plangebied vandaan. Tabel 5 op de volgende pagina geeft een overzicht van de waarnemingen per veldbezoek. Op basis van deze bevindingen kan gesteld worden dat er geen vaste verblijfplaatsen van de Gierzwaluw of Huismus aanwezig zijn in het plangebied.

Tabel 5: Overzicht waarnemingen van de Gierzwaluw en de Huismus in het plangebied

Datum	Soorten	Aantallen en waarnemingen
22-05-2017	Huismus	-
31-05-2017	Huismus	-
06-06-2017	Gierzwaluw	Alleen op grote hoogte cirkelend (buiten plangebied)
08-06-2017	Huismus	-
19-06-2017	Huismus	-
29-06-2017	Gierzwaluw	-
03-07-2017	Gierzwaluw	Vijf individuen, foeragerend (buiten plangebied)

5. Effecten, verplichtingen en aanbevelingen

Vleermuizen

Binnen het plangebied zijn geen verblijfplaatsen en/of belangrijke onderdelen van vliegroutes van vleermuizen aangetroffen. Bij de sloop van de bebouwing zullen daarom geen verblijfplaatsen van vleermuizen aangetast, vernield en/of verstoord worden en zullen er ook geen individuen verstoord, verwond of gedood worden, waardoor overtreding van verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming niet aan de orde is.

Uit het onderzoek blijkt dat het plangebied wel door vleermuizen gebruikt wordt om te foerageren. De aantallen vleermuizen die waargenomen zijn, zijn echter laag en in de directe omgeving zijn voldoende alternatieve en geschikte foerageergebieden aanwezig. Daarnaast zijn er geen essentiële vliegroutes van vleermuizen aanwezig binnen het deelgebied.

Om deze redenen zullen er, ten aanzien van vleermuizen, geen overtredingen van verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming plaatsvinden bij de voorgenomen plannen en zijn geen ontheffing of maatregelen nodig. Wel wordt aangeraden om zoveel mogelijk groen (in de vorm van bomenrijen en grasveldjes) binnen het plangebied te behouden of in de nieuwe situatie terug te brengen. Daarnaast is het raadzaam om in de nieuwe situatie zo min mogelijk verlichting te gebruiken of om maatregelen te nemen waardoor (licht)verstoring van de dieren zoveel mogelijk voorkomen wordt. Voorbeelden hiervan zijn het gebruik van amberkleurige verlichting en lichtbronnen die naar beneden gericht zijn.

Vogels met een vaste verblijfplaats

Binnen het plangebied zijn geen exemplaren van de Gierzwaluw of Huismus waargenomen. Ook zijn er geen sporen van deze soorten aangetroffen. Op basis van de bevindingen kan gesteld worden dat er geen vaste verblijfplaatsen van de Gierzwaluw en Huismus aanwezig zijn in het plangebied. Om deze reden zullen de voorgenomen plannen geen nadelige effecten hebben op vogels met een vaste verblijfplaats. Anders dan de algemene zorgplicht bestaan er vanuit de Wet natuurbescherming geen verplichtingen ten aanzien van gierzwaluwen en huismussen.

Referenties

Bij12 (2017) *Kennisdocument Gierzwaluw*. Beschikbaar op het World Wide Web: https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-006-Kennisdocument-Gierzwaluw-1.0.pdf

Bij12 (2017) *Kennisdocument Huismus*. Beschikbaar op het World Wide Web: https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-009-Kennisdocument-Huismus-1.0.pdf

Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland (2014) *Soortenstandaard Gierzwaluw Apus apus.* Ministerie van Economische zaken,. Beschikbaar op het World Wide Web via: https://www.rvo.nl/sites/default/files/2015/01/Soortenstandaard%20Gierzaluw.pdf

Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland (2014) *Soortenstandaard Huismus Passer domesticus.* Ministerie van Economische zaken,. Beschikbaar op het World Wide Web via: https://www.rvo.nl/sites/default/files/2015/01/Soortenstandaard%20Huismus.pdf

Sovon.nl

Westbroek, S. (2016) *Quickscan flora en fauna in het kader van de bouw van drie woningen aan de Molendijk in Numansdorp.* W1200/ P16-130. Natuur- Wetenschappelijk Centrum, Dordrecht

Zoogdiervereniging.nl

Bijlage 1: Vleermuizen en ruimtelijke ingrepen

Vleermuizen en hun leefgebied worden beschermd door de Wet natuurbescherming. In deze wet is bepaald dat in het geval van een ruimtelijke ingreep ruim van tevoren bekeken moet worden of de ingreep nadelige invloed kan hebben op vleermuizen en hoe hiermee omgegaan moet worden.

Verblijfplaatsen
Vleermuizen maken het hele jaar door gebruik van verschillende verblijfplaatsen (o.a. in bomen en gebouwen). Vleermuisverblijfplaatsen zijn op te delen in verschillende typen: winterverblijfplaats (waar overwinterd wordt), dagkwartieren (waar de mannetjes in de kraamkolonieperiode overdag zitten, alleen of in kleine groepjes), kraamkolonies (vrouwtjes en hun jongen, vaak in grote groepen), paarverblijven (waar gepaard wordt, vaak in het najaar, soms gelijk aan de winterverblijfplaats) en tussenkwartieren (gebruikt in de periode tussen overwinteren en de zomerperiode in). Per type verblijfplaats gebruiken vleermuizen vaak meerdere verblijven waar tussen gewisseld wordt, bijvoorbeeld wanneer elders het klimaat geschikter is of om aan parasieten te ontkomen. Vleermuizen zijn wel zeer honkvast wat betreft de typen verblijven die ze gebruiken. Dit betekent dat hun verblijven belangrijk zijn voor instandhouding van de populatie en dat deze daarom beschermd worden door de wet.

Sinds mei 2009 is het Vleermuisprotocol vastgesteld. Dit is opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus en de Zoogdiervereniging VZZ in overleg met de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN). Het protocol dient als leidraad voor het bepalen hoe en hoe vaak geïnventariseerd moet worden om te voldoen aan de wetgeving. Voor het bepalen of een gebouw of een potentieel geschikte boom van belang is als vleermuisverblijfplaats, is over het algemeen een langlopend onderzoek nodig (van april/mei t/m september/oktober) en zijn 4 tot 7 bezoeken nodig. Om onnodige vertraging te voorkomen, wordt daarom aangeraden om in de planning van de voorgenomen plannen rekening te houden met deze onderzoeksperiode.

Maatregelen ten behoeve van vleermuizen zijn nodig:

- indien sprake is van een verblijfplaats die van significant belang is of zou kunnen zijn en/of;
- indien vleermuizen aangetroffen zijn.

Er is sprake van een significant belangrijke verblijfplaats (ook wel vaste verblijfplaats genoemd, een verblijfplaats die van belang is voor een populatie) als:

- er sprake is van een kraamkolonie;
- er sprake is van een belangrijke overwinteringsplaats of paarplaats;
- er geen alternatieve verblijfplaatsen in de directe omgeving beschikbaar zijn;
- de gunstige staat van instandhouding van de (populatie van) de soort in het geding is bij het verdwijnen van de verblijfplaats.

De te nemen maatregelen moeten er voor zorgen dat verbodsbepalingen uit de Wet Natuurbescherming niet overtreden worden. Dit betekent dat er geen dieren gedood, verwond of actief verstoord mogen worden en dat in geval van significant belangrijke verblijfplaatsen deze behouden moeten blijven of anders tijdig op een goede manier vervangen dienen te worden. De functie die het leefgebied voor de betreffende populatie vervult, moet onverminderd blijven bestaan.

Om te voorkomen dat dieren gedood, verwond of actief verstoord worden, kunnen de volgende mitigerende maatregelen nodig zijn:

- niet slopen in de winterslaapperiode (in deze periode kan zelden met zekerheid worden vastgesteld dat vleermuizen afwezig zijn in een potentieel geschikt en onoverzichtelijk object, omdat ze dan ook 's nachts passief zijn. Dat maakt ze in deze periode overigens extra kwetsbaar);
- vlak voor de sloop onderzoeken of er individuen aanwezig zijn in het te slopen object. Zijn deze wel aanwezig dan geldt dat gewacht moet worden tot het dier of de dieren weg zijn.

Om zeker te weten of de mitigerende maatregelen voldoende zijn kan een ontheffing aangevraagd worden bij de provincie waarin de ingreep plaatsvindt. Een afwijzingsbrief, die stelt dat geen ontheffing nodig is, 'omdat als de voorgestelde maatregelen genomen worden er immers geen verboden overtreden worden' geldt als goedkeuring van de voorgestelde maatregelen. Zijn de maatregelen niet voldoende, dan moeten deze aangepast worden. Als dat niet mogelijk is of wanneer compenserende maatregelen nodig zijn (bijvoorbeeld aanbieden van alternatieve verblijfplaatsen), is een ontheffing nodig. Deze wordt alleen verstrekt in geval van projecten waarbij sprake is van een groot openbaar belang.

Jachtgebied en vliegroutes

Naast verblijfplaatsen bestaat het leefgebied van vleermuizen ook uit foerageergebied en vliegroutes (vaak bomenrijen of waterlopen). Deze zijn ook beschermd als zij van significant belang zijn. Zij gelden als significant belangrijk indien bij aantasting de functionaliteit van de verblijfplaats(en) in het geding komt. Is dat het geval, dan zijn maatregelen nodig die dit voorkomen, anders is een ontheffing nodig. Ook hier geldt dat deze alleen verstrekt wordt in geval van projecten waarbij sprake is van een groot openbaar belang.

Bijlage 2: Vogels en ruimtelijke ingrepen

Als mitigerende maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen, hoeft geen ontheffing van de Wet natuurbescherming aangevraagd te worden. Om zeker te weten of de mitigerende maatregelen voldoende zijn en er inderdaad geen ontheffing nodig is, kan een ontheffing aangevraagd worden om de maatregelen (goed) te laten keuren. Indien goedgekeurd, wordt door de provincie een "positieve afwijzing" afgegeven.
Als geen maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of rust- en verblijfplaats te garanderen of wanneer compenserende maatregelen nodig zijn (bijvoorbeeld het aanbieden van alternatieve verblijfplaatsen), dient een ontheffing aangevraagd te worden op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn.

De aanvraag wordt beoordeeld op de volgende punten:

- Is er een wettelijk belang?
- Is er een andere bevredigende oplossing?
- Komt de gunstige staat van instandhouding in gevaar?

"Ruimtelijke inrichting en ontwikkeling" of een "dwingende reden van groot openbaar belang" gelden echter niet als een wettelijk belang. Dit betekent dat de provincie in het kader van ruimtelijke ingrepen alleen een positieve afwijzing af kan geven.

Bescherming van vogelnesten
Artikel 3.1 lid 2 uit de Wet natuurbescherming luidt:
"Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen".

Voorafgaand en tijdens de werkzaamheden moet rekening gehouden worden met eventueel aanwezige vogelnesten. Er is sprake van een nest wanneer er nestindicatief gedrag is waargenomen en/of er een broedsel aanwezig is. Het vernielen of beschadigen van een nest is verboden. Dit geldt voor alle vogelsoorten. De meeste vogels maken echter elk broedseizoen een nieuw nest of zijn goed in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen onder de bescherming van de Wnb wanneer het in gebruik is (tijdens het broedseizoen). Wanneer een dergelijk nest niet in gebruik is, is geen ontheffing nodig voor het vernielen of beschadigen ervan.
Verstoring van vogels is ook verboden, maar er bestaat een uitzondering voor verstoring die niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort (artikel 3.1 lid 5 Wnb). Dit betekent dat verstoring tijdens het broedseizoen toegestaan is, mits de staat van instandhouding van de betreffende vogelsoort gewaarborgd blijft.

Een (beperkt) aantal soorten bewoont het nest permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. Verblijfplaatsen van deze vogelsoorten zijn niet alleen beschermd wanneer ze in gebruik zijn, maar het hele jaar:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: Steenuil).

2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk zijn van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Roek, Gierzwaluw en Huismus).
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Ooievaar, Kerkuil en Slechtvalk).
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: Boomvalk, Buizerd en Ransuil).

Tot slot is er nog een categorie 5: Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. Voor deze soorten is extra onderzoek nodig, ook al zijn hun nesten niet jaarrond beschermd; deze soorten zijn namelijk *wel* jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Hieronder de lijst met jaarrond beschermde vogelnesten en vogelsoorten waarvan categorisatie gewenst is:

Nesten van de volgende soorten zijn jaarrond beschermd indien ze nog in functie zijn:

Boomvalk	*Falco subbuteo*
Buizerd	*Buteo buteo*
Gierzwaluw	*Apus apus*
Grote gele kwikstaart	*Motacilla cinerea*
Havik	*Accipiter gentilis*
Huismus	*Passer domesticus*
Kerkuil	*Tyto alba*
Oehoe	*Bubo bubo*
Ooievaar	*Ciconia ciconia*
Ransuil	*Asio otus*
Roek	*Corvus frugilegus*
Slechtvalk	*Falco peregrinus*
Sperwer	*Accipiter nisus*
Steenuil	*Athene noctua*
Wespendief	*Pernis apivorus*
Zwarte wouw	*Milvus migrans*

Nesten van de volgende soorten zijn niet jaarrond beschermd (categorie 5), maar hiervan is inventarisatie wel gewenst:

Blauwe reiger	*Ardea cinerea*
Boerenzwaluw	*Hirundo rustica*
Bonte vliegenvanger	*Ficedula hypoleuca*
Boomklever	*Sitta europaea*
Boomkruiper	*Certhia brachydactyla*
Bosuil	*Strix aluco*
Brilduiker	*Bucephala clangula*
Draaihals	*Jynx torquilla*
Eider	*Somateria mollissima*
Ekster	*Pica pica*
Gekraagde roodstaart	*Phoenicurus phoenicurus*
Glanskop	*Parus palustris*
Grauwe vliegenvanger	*Muscicapa striata*
Groene specht	*Picus viridis*
Grote bonte specht	*Dendrocopos major*
Hop	*Upupa epops*
Huiszwaluw	*Delichon urbica*
IJsvogel	*Alcedo atthis*
Kleine bonte specht	*Dendrocopos minor*
Kleine vliegenvanger	*Ficedula parva*
Koolmees	*Parus major*
Kortsnavelboomkruiper	*Certhia familiaris macrodactyla*
Oeverzwaluw	*Riparia riparia*
Pimpelmees	*Parus caeruleus*
Raaf	*Corvus corax*
Ruigpootuil	*Aegolius funereus*
Spreeuw	*Sturnus vulgaris*
Tapuit	*Oenanthe oenanthe*
Torenvalk	*Falco tinnunculus*
Zeearend	*Haliaeëtus albicilla*
Zwarte kraai	*Corvus corone*
Zwarte mees	*Parus ater*
Zwarte roodstaart	*Phoenicurus ochruros*
Zwarte specht	*Dryocopus martius*